

Databáze HHdbIV

Emil Vlasák a Jaroslav Polášek

O co jde?

Na malé slavnosti v Max Euwe centru (Amsterdam) byla 2. října 2010 uvedena nová verze databáze studií Harolda van der Heijdena, oficiálně pojmenovaná autorem jako HHdbIV. Byl jsem požádán přispět na web <http://www.hhdbiv.nl/> a propagační leták shrnující formulací. V dobré společnosti GM Jusupova, GM Nunna a Johna Roycrofta najdete tedy také můj text (přeloženo):

Haroldova databáze je dnes pro skladatele studií a rozhodčí zcela nezbytná; bez ní budou znovu a znovu objevovat Ameriku a ztrácet tak cenný čas i reputaci. 8000+ nových studií, reference do EG magazínu a na předchůdce, přesná data – to vše reprezentuje mnoho tvrdé práce tradičně vložené do nové verze.

Rozhodně nejde jen o zdvořilostní kompliment příteli, ale o upřímné uznání jeho životního díla, které dokumentuje připojená tabulka. Harold nedávno dokončil doktorát; má náročné zaměstnání a k tomu rodinu se dvěma syny. Začátky databáze přitom pro něj znamenaly úmorné zadávání do počítače. Deset studií za hodinu je velmi dobrý výkon a jedno dušičké výpočet ověří, že jen první verze představuje mnoho let každodenní práce. Dnes přichází většina rozsudků v počítačových formátech, které stačí upravit. Harold ale rozhodně neusnul na vavřínech a stále tvrdě pracuje, nyní s důrazem na masivní vylepšování databáze.

rok	Verze	počet studií
1992	soukromá	23000
1994	1	35000
2000	2	59000
2005	3	68000
2010	4	76132

Co nového?

Na první pohled poznáte novou verzi podle dvou změn. (1) Z databáze zmizely kryptografické zkratky zdrojů, které značně zneprůhledňovaly práci; počítač bez problémů pracuje i s plnými jmény soutěží, knih a časopisů. (2) GBR kód tradičně uvedený v nevyužitém poli černého hráče je nyní uzavřen v kulatých závorkách; původní hranaté totiž poněkud kolidovaly s PGN formátem databáze. Problémy v hlavičkových partiích, které ztěžovaly vyhledání spoluautorů, jsou už také minulostí.

Další klíčové změny jsou soustředěny v komentáři před prvním tahem studie. Najdete zde mnoho nových údajů o zdrojích, reprodukcích a předchůdcích, ale i o případných nekorektnostech se jmény objevitelů. Snad nejcennější je odkaz do referenčního časopisu EG, což mimořádně znamenalo upravit přes 17 000 studií.

Nekorektnosti z komentáře jsou pak doplněny poznámkami v lomených závorkách přímo u kritických tahů, například <cook EV> nebo <minor dual EV> je nekorektnost doplněná iniciálami objevitele.

Lomené závorky jsou také použity k upřesnění struktury řešení. Tematická varianta je nyní od technické rozlišena komentářem <main>, užitečné jsou také <or> (nebo) a <eg> (například, koncovka; oba výklady sedí).

Jestliže je známo, bylo doplněno přesné datum publikace. Opraven je nepřijemný problém s rokem nižším než 1792, který do sbírky zavlekl starý formát CBF. Databáze zná nyní například pozici „Al Adli“ složenou kolem roku 800.

Databáze byla – studie po studii – konfrontována s gigantickou ruční sbírkou Františka Macka, obnášející metr kubický lístků A6. Desetitisíce studií byly rozšířeny o kompletní podvarianty z primárních zdrojů, například z obsáhlé Rinckovy knihy „1414 Fins de Partie“ z roku 1950. A konečně, ve spolupráci s Eiko Bleicherem a Guy Haworthem, byly poloautomaticky přezkoušeny všechny studie, kde v hlavní variantě vzniká šesti– a méně kamenová pozice pomocí EGTB. Vedle nekorektností vyšly tímto způsobem najevo také chyby v pozici nebo v zápisu řešení.

Moje přání pro budoucí verzi pět

(1) Partiové projekty (například ChessBase) obsahují Encyklopedii hráčů se základními daty a fotografiemi. Bylo by jistě skvělé mít něco podobného i u skladatelů.

(2) V databázi jsou neodhalené analytické chyby a přes značnou péči i problémy ve zdrojích; některé popisuje Jaroslav v navazujícím textu. Pokud podobnou věc naleznete, autor ji při své pečlivosti jistě zapracuje; ostatní studiová komunita však bude mít toto zjištění k dispozici až za několik let. Chtělo by to moderní webovou aplikaci, pro začátek aspoň diskusní fórum.

Zopakujme, že HHdbIV je dodána v otevřeném formátu PGN. Tomu dnes rozumí každý komerční program (Fritz, Aquarium) a také specializovaná dvojice programů CQL a Visual CQL, kterou je možné získat zdarma. Samotnou databázi je bohužel nutno zakoupit, ale vzhledem k užité hodnotě není 50 EUR rozhodně přemrštěným požadavkem.

Emil Vlasák

Problémy s HHdbIV

Haroldova sbírka je natolik působivá, že jí studiová komunita začala důvěřovat snad až příliš. Nalezl jsem dva typy případů, kdy to může vést k problému.

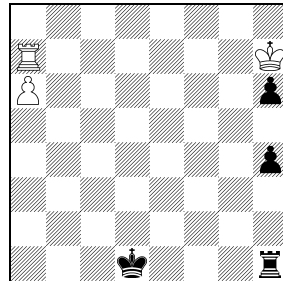
Poškození jména autora

Nebezpečné jsou zejména případy s neznámým zdrojem označené „source unknown“.

Č. 1 J. Polášek (???), source unknown 1988, Kc4, Pb6, c7 – Ke7, Vd8; bílý vyhraje? 1. Kc5 Vc8 2. b7 Kd7 3. Kb6. Tato „studie“ je mnohonásobně primitivně děravá. Že by mezinárodní mistr v praktické hře neviděl 1. cxd8+ +- nebo 2. ... Vxc7+ = je těžko uvěřitelné a skutečně, nikdy jsem takovou pozici nepublikoval. Celá věc nejspíš vznikla zkomolením korektní studie č. 2 J. Polášek, Průboj 1988, Kd3, Se7, Pb5, c5 – Kf7, Vb7; bílý vyhraje, s řešením 1. c6 Vd7+! 1. ... Vc7 2. Sd6 Vc8 3. Sc5 Ke6 4. b6 Vxc6 5. b7. 2. Kc4 Kxe7 3. b6!

Richard Réti (???)

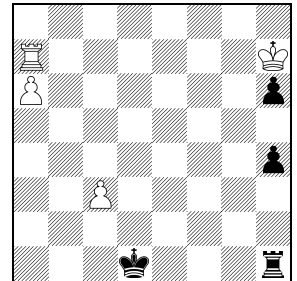
Les Bases de la Combinasion

3 bílý vyhraje

Henri Rinck

1. cena Budapest Ty, 1911

4 bílý vyhraje

Č. 3 má řešení 1. Vg7 Kc2 2. Vg2+ Kb3 3. Va2. Vyvrácení 1. ... Ke2! 2. Vg2+ Kf3 3. Va2 Ve1 4. a7 Ve8 5. a8+ Vxa8 6. Vxa8 h3 je také poměrně snadné nato, aby je přehlédl jeden z nejsilnějších hráčů své doby.

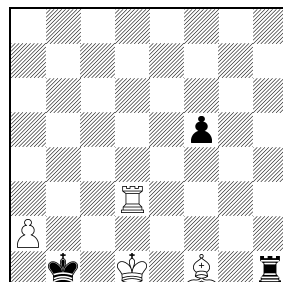
Ani Réti však tuto studii nepublikoval. Jak se vyjasnilo v Rétiho memoriálu (Čs. šach 11/2009, str. 305/B08, diskuze k Akobijově originálu), jde o zkomolenou práci Rinckovu č. 4. Tam vše funguje správně 1. Vg7! Kc2 2. Vg2+ Kb3! 3. Va2! Kxa2 4. a7 a také 1. ... Ve1 2. Vg1! Vxg1 3. a7.

Poučení je jasné. Než zhanobíte autora za neuvěřitelnou slepotu, je dobře nejdřív záležitost ověřit jinou cestou.

Chybné údaje v hlavičce u rozpracovaných idejí

Jindřich Fritz

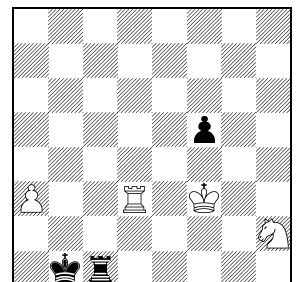
Práce 1953

5 bílý vyhraje

Jaroslav Polášek

podle Fritze, ŠS 2004

6 bílý vyhraje

Fritzovu populární studii č. 5 řeší efektivně 1. a3! Vxf1+ 2. Ke2 Vf4 3. Vb3+ Ka2 4. Vb4!, ale také 1. Vf3! Kxa2 2. Kc2 Vh2+ 3. Kc3. Jako objevitel nekorektnosti je uveden Pal Benko 1983 a jemu je také připsána oprava záměnou střelce za jezdece. Nová studie je však v databázi obsažena stále s hlavičkou Jindřich Fritz, Benko je zmíněn v poznámce u prvního tahu. Před časem jsem ukázal, že v i této verzi po 1. ... Kb2! vznikají obtížné pozice a navrhl citlivější opravu posunutím celého komplexu bK+bV+bS+cP o sloupec doprava. I tato pozice má v databázi hlavičku Fritz a Polášek je citován v poznámce. V tomto případě přijatelné řešení.

Další verze č. 6 už je ovšem spíš autorská: 1. Jf1!! Vxf1+ 2. Ke2 Vf4 3. Vb3+ Ka2 4. Vb4. Fritzův paradoxní tah 1. a3! je nahrazen efektivní obětí. Proto jsem ji otiskl jako „Polášek podle Fritze“, ale studie je v HHdbIV opět zařazena jako Fritz.

Takových případů je v databázi mnoho a jejich hranice je často velmi úzká a subjektivní. Právě proto by HHdbIV neměla suplovat roli rozhodčího a přesně dodržet autorský popis. V praxi to znamená, že precizní nalezení studií určitého autora vyžaduje rozšířit hledání i na texty poznámek. To je o to nepřijemnější, že v ChessBasi 10 ani 11 to s formátem PGN nefunguje.

Nešťastná azbuka

Nekorektnost studie č. 5 uvádí už Kasparjan v knize „Síla pěški“ (Jerevan 1980, diagram 1280) a navrhuje i uvedenou opravu záměnou lehkých figur. V knize „Leonid Kubbel“ (Moskva 1984) je na straně 348 otištěna tato oprava jako diagram č. 549b s titulkem J. Fritz, redakce G. Kasparjana.

Harold van der Heijden sice pečlivě prošel studiové knihy, které sbírá, ale vzhledem k neznalosti ruštiny mu řada podobných případů musela uniknout.

Jaroslav Polášek